

Неля Чорна

д.е.н., професор,

Тернопільський національний економічний університет

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку світової економіки кожна країна все більше відчуває вплив цифровізації. Це пов'язано, в першу чергу, з досягненнями науки та інноваційних технологій.

Цифровізація – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [10].

Цифрова економіка – це одна з еволюційних форм прояву нової економіки, її ще називають інтернет-економікою або веб-економікою.

Цифрова економіка базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких вже сьогодні впливають на традиційну (фізично-аналогову) економіку, трансформуючи її від такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси [10].

Т. Месенбург визначив три основні компоненти цифрової економіки:

– підтримуюча інфраструктура (апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі тощо);

– електронний бізнес (процеси, які здійснюються через комп'ютерні мережі);

– електронна комерція (онлайн продажі) [12].

Цифрова економіка функціонує паралельно з традиційною, наприклад використання QR-кодів, безготівкові розрахунки, інтернет-магазини, соціальні мережі, користування смарт-технікою, технологічні платформи.

В умовах глобалізації цифрова економіка позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країн. Для зайняття лідируючих позицій на світовому ринку всі суб'єкти господарської діяльності повинні здійснити цифрову трансформацію, оскільки інформаційні технології розвиваються дуже швидкими темпами. Для цього потрібні спільні зусилля держави і бізнесу. Адже ефективність інвестицій залежить від швидкості цифрових змін, витрат країн та підприємств на наукові дослідження і розробки в інформаційних комп'ютерних технологіях, інженерній робототехніці та ін.

Основними цілями розвитку цифрової економіки є:

– прискорення економічного зростання та залучення інвестицій;

– трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;

– технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв;

– доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу;

– реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва [3].

Цифрова економіка – це динамічна економіка, що базується на активному впровадженні інновацій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки в цілому та рівень життя населення.

Цифрова економіка стимулює розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з факторів забезпечення економічного зростання. Однак країнам, які здійснюють цифровізацію, потрібно подолати організаційні, техніко-технологічні, соціальні та культурні бар'єри.

Основні проблеми держави та її населення від впровадження цифрових технологій полягають у:

– короткостроковому зниженні продуктивності праці;

– скороченні чисельності працюючих;

– тимчасовому зростанні нерівномірності в розподілі доходів;

– змінах в регіональній структурі розміщення продуктивних сил;

– трансформації норм і правил способу життя населення [3].

Цифрова економіка в умовах сьогодення дозволяє швидко адаптовуватись у реальних умовах. Для успішного її функціонування в Україні, в першу чергу, потрібна досконала нормативно-правова база. Держава повинна стимулювати розвиток цифрової економіки та її інфраструктури, забезпечувати безпеку інформаційних технологій.

Сьогодні в Україні немає єдиного нормативно-правового документа щодо регулювання цифрової економіки. Водночас є ряд законодавчих актів, які стосуються окремих аспектів досліджуваної сфери.

1. Закон України «Про електронну комерцію», який визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлює порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем.

2. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

3. Закон України «Про електронні довірчі послуги» передбачає врегулювання відносин у сферах надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації.

4. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» закріплює обов'язок органів виконавчої влади щодо створення та забезпечення функціонування в мережі Інтернет веб-сторінок, які містять інформацію, необхідну суб'єктам господарювання для провадження ними господарської діяльності.

5. Закон України «Про доступ до публічної інформації» виділяє офіційні веб-сайти в мережі Інтернет, єдиний державний веб-портал відкритих даних.

6. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» містить визначення таких понять, як персональний кабінет підприємця, портал електронних сервісів.

Цивільним кодексом України також передбачено законодавче регулювання цифрової економіки, а саме: відображення інформації в електронному вигляді (ст. 200); вчинення правочину в електронній формі (ст. 205); відображення твору у загальнодоступних електронних системах інформації (ст. 442); електронної форми розрахунків фізичних та юридичних осіб (ст. 1087).

Господарський кодекс України закріплює положення про обов'язкове оприлюднення державними, казенними та комунальними підприємствами, господарськими товариствами, що контролюються державою або органом місцевого самоврядування, інформації про свою діяльність шляхом розміщення її на власній веб-сторінці/веб-сайті або на офіційному веб-сайті суб'єкта управління об'єктами державної/комунальної власності, що здійснює функції з управління підприємством (статті 73, 75, 77, 78, 79, 90).

17 січня 2018 року Кабінет Міністрів України затвердив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. У ній визначено, що основними цілями цифрового розвитку є: прискорення економічного зростання та залучення інвестицій; трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні; технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв; доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу; реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва [10].

Україна належить до країн, у яких розвиток цифрової економіки визначено одним із пріоритетних напрямів державної політики. Важливим завданням при цьому має стати визначення правового статусу цієї діяльності, що забезпечить можливості розвитку вітчизняного цифрового ринку. Для цього потрібні наступні заходи:

- прийняття закону України «Про цифрову економіку»;
- усунення законодавчих, інституційних, фіскальних та інших перешкод розвитку цифрової економіки;
- стимулювання бізнесу до цифровізації;
- розвиток цифрового підприємництва та ринкової інфраструктури;
- створення попиту населення шляхом поглиблення цифрових компетенцій.

При цьому потрібно брати до уваги світовий досвід розвитку цифрових технологій, зокрема країн ЄС, США, Канади, Японії. Міжнародна практика свідчить, що завдяки цифровізації покращується якість життя населення, відкриваються нові можливості соціально-економічного розвитку країн.

Отже, цифрова економіка України потребує належного нормативно-правового регулювання. В нашій державі існує значна кількість законодавчих актів, які регулюють відносини в цій сфері. Однак потрібне прийняття закону України «Про цифрову економіку», в якому будуть уніфіковані терміни цифрової економіки; передбачені основні засади використання електронних ресурсів; визначені права та обов'язки суб'єктів, механізм захисту їх прав та законних інтересів, відповідальність за порушення в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/436-15>
2. Данніков О.В., Січкаренко К.О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 17. С.73 - 79.
3. Джусов О.А., Апальков С.С. Цифрова економіка: структурні зрушення на міжнародному ринку капіталу. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3058/2746.
4. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
5. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2806-15>.
6. Закон України «Про доступ до публічної інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.
7. Закон України «Про електронні довірчі послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
8. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/851-15>.
9. Закон України «Про електронну комерцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.
10. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/01/17/31946820/>.
11. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
12. Mesenbourg T.L. Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census. URL: <http://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/digitalecon.pdf>.